

Adventiefplanten in Rotterdam

door P. F. Florusse

De stelselmatige studie van adventiefplanten in ons land is nog niet zo heel oud. Men kan, globaal gesproken, het begin daarvan stellen in de tweede helft van de vorige eeuw. Eén van de eerste terreinen in Nederland die om het voorkomen van adventiefplanten de aandacht trokken, was het Pothoofd te Deventer. Vandaar de oude naam Pothoofdplanten. Tegenwoordig spreekt men van adventiefplanten.

In Rotterdam zijn sinds 1945 in totaal 158 soorten adventiefplanten gevonden. De meeste hiervan zijn gevonden in de havencomplexen. Maar ook in de stad zelf en vooral langs de goederenspoorrails en de vrachtwagenroute's.

Definitie van een adventiefplant:

De Flora van Nederland Heukels-van Ooststroom (1977) geeft als definitie: Een adventiefplant (aanvoerplant, pothoofdplant- d.i. een plant, die door de mens onopzettelijk uit een andere streek of een ander land is ingevoerd en die men bij ons bij meel- en wolfabrieken, langs spoorlijnen op stationsterreinen, aan havens e.d. kan vinden.

De Franse haven Montpellier - Port Juvénal - is bekend geworden i.v.m. de studie naar oorsprong en gedrag van adventiefplanten in een bepaald gebied. Een adventiefflora van een bepaald gebied of terrein is afhankelijk van de aanvoer van lading. Zo kennen we graan-, wol-, katoenadventieven. Ook zand en steen die als ballast in schepen werd meegevoerd en op braakliggende terreinen werd gelost bevatten vreemde zaden.

In een artikel over de vegetatie op het 'Rotterdamse Puin' (In weer en wind 8, nr. 2, 1944) schrijft N. P. W. Balke over adventiefplanten die hij vond op de puinhopen van Rotterdam. De herkomst van deze planten zocht hij in de transporten van buitenlandse wagens die in 1940 in en om Rotterdam reden. Dit is niet uitgesloten want ook de 'La Courtine' adventieven op de Veluwe zijn met legerkolonne's uit Frankrijk naar Nederland gekomen.

Veel adventiefplanten komen uit landen rondom de Middellandse zee, Noord-, Midden- en Zuid-Amerika, Azië.

Een Vijg (*Ficus carica*) doet het wel tussen de basaltstenen in de haven. De Wonderboom (*Ricinus communis*) staat geregeld in bloei langs de havenkanten. De laatste jaren staan tussen aangespoeld scheepsafval zonnebloemen (*Helianthus annuus*) in bloei. Een merkwaardig gezicht. Sommige planten bereiken een hoogte van twee meter. Andere worden niet hoger dan enkele decimeters. De oliehoudende zaden drijven met de stroom mee tot in de kleinste haventjes.

Een aantal van de gevonden 158 soorten zijn graan-adventieven. Wol-adventieven komen bijna niet voor in Rotterdam. De zaden van graan-adventieven zijn meestal glad, bijv. van het geslacht Honingklaver (*Melilotus*). De zaden van wol-adventieven zijn daarentegen ruw, bijv. van het geslacht Rupsklaver (*Medicago*). Ze klitten met hun haken in de schaapsvachten.

Grassen komen veel voor en Composieten van Amerikaanse oorsprong.

Adventiefplanten groeien op open plekken waar ze geen concurrentie ondervinden van de bestaande vegetatie. De planten vriezen 's winters meestal dood zodat ze elk jaar opnieuw moeten worden aangevoerd. Sommige soorten zijn slechts éénmaal waargenomen, andere worden elk jaar opnieuw gevonden.

Bij een floristische inventarisatie van een gebied zijn adventiefplanten niet van belang. Ze komen niet voor in de Standaardlijst van de Nederlandse Flora en hebben geen invloed op het waarderingscijfer van een geïnventariseerd kilometerhok.

In Rotterdam komt Harig vingergras (*Digitaria sanguinalis*) massaal voor tussen de spoorrails van de emplacementen en langs de vrachtwagenroute's. Het kleurt in het najaar roodbruin. De herkomst is waarschijnlijk Zuid-Oost Europa of Azië waar het als akkeronkruid voorkomt. Voor soorten van het geslacht *Amaranthus* moet men over de keien kruipen. Ze groeien zelfs in de spoorrails.

Een sierlijk gewas is Pluimgierst (*Panicum miliaceum*) met dikke sterk behaarde stengels. Ze groeien overal in de stad in plantsoenen en bermen van wegen. De plant is waarschijnlijk afkomstig uit Midden of Klein-Azië en daar al duizenden jaren in cultuur. Op een reliëf van de oude Assyrische stad Ninevé staat de plant al afgebeeld en heette toen Se Arsik Duhnu.

Een aantal plantesoorten die oorspronkelijk adventief zijn geweest hebben zich ingeburgerd en behoren nu tot de Nederlandse flora. Een bekend voorbeeld is het Knopkruid (*Galinsoga parviflora*). Omstreeks 1900 nog als adventief beschouwd, nu is dit van oorsprong Zuid-Amerikaanse aardappel-akkeronkruid algemeen voorkomend in Nederland.

Van recente datum zijn twee grassoorten van het geslacht Liefdegras (*Eragrostis*). In 1971 worden ze nog tot de adventiefflora gerekend. In 1975 staan ze in de Standaardlijst van de Nederlandse Flora. Het zijn tredplanten en nog zeer zeldzaam in Nederland.

Eragrostis multicaulis is zich explosief aan het uitbreiden in en om Rotterdam tussen de straatstenen. De soort heeft nog geen Nederlandse

naam. De herkomst is Oost-Azië. *Eragrostis poaeoides* heet Klein liefdegras en komt uit Zuid-europa, Midden en Zuid-Azië, Noord- en Midden-Amerika. Dit grasje groeit ook tussen de straatstenen bij Breskens en Schoondijke in Zeeuws-Vlaanderen.

Er zijn vier criteria waaraan een plantesoort moet voldoen om tot de Nederlandse Flora te worden toegelaten. Twee van deze criteria zijn:

Ten eerste: Hun vorm, verspreiding en standplaats in Nederland zijn voldoende en algemeen bekend.

Ten tweede: Zij hebben na een spontane vestiging aldaar gedurende een reeks van jaren stand gehouden op tenminste één groeiplaats in Nederland, uitgezonderd in gebouwen, tuinen, plantsoenen en kassen in de periode 1850-heden. (Gorteria 5 (7-10) 1971. E. van der Maarel).

De Rotterdamse arts Dr. C. W. van der Looy heeft in 1872 een met de hand geschreven Flora van Rotterdam gemaakt. In het voorwoord schrijft hij: 'Twijfelachtige planten die niet streng genomen tot de flora van Nederland behoren heb ik niet vermeld'.

Dat is jammer omdat in die periode nog geen onkruidbestrijdingsmiddelen massaal werden toegepast. Ook de overslag en het transport door de stad enz. gebeurde anders dan tegenwoordig.

Rotterdam is geen natuurreervaat. Aanvoerplanten uit binnen- en buitenland groeien door elkaar tussen de straatstenen en op braakliggende terreinen. Voor liefhebbers is er altijd wel wat te vinden.

De lijst van adventiefplanten 1945-1978 voor Rotterdam werd gemaakt door Marianne Kathman en Pieter Florusse (op aanvraag verkrijgbaar tegen copykosten).

Twee artikelen over planten die door de mens al dan niet opzettelijk verspreid zijn:

1. Pflanzenwanderungen unter dem Einfluss des Menschen. (Botanische Jahrbücher nr. 116. A. Thellung).
2. Göttinger floristische Rundbriefe 8 Jahrg. (1974) Heft 3 (F. G. Schroeder).

Adres van de schrijver: